

EL CAMÍ RAL A LA LLACUNA

RESUM

Aquest article és un intent de donar una explicació coherent al fet que el poble de la Llacuna tingui un urbanisme medieval consistent i organitzat, tot i que estigui situat en un lloc desavinent i allunyat i amb pocs recursos naturals. Hem buscat indicis històrics en els llibres consultats, hem escoltat la gent gran del poble, i hem passejat i caminat per les rodalies comprovant els indrets, els itineraris i els edificis, hem buscat consell en els historiadors especialistes i finalment l'hem redactat. Amb aquesta finalitat hem analitzat els diversos vestigis històrics que tenim (el castell, les cases, l'urbanisme, les comunicacions...) per tal de treure l'entrellat d'aquest trencaclosques.

ABSTRACT

This article aims at providing a consistent explanation to the fact that the town of la Llacuna has such a coherent and organized medieval urban planning despite being located in such a distant and inconvenient place with scarce natural resources. We have looked for historical indications in the books we looked up; we have listened to aged people in town and we have strolled and walked by the surroundings to check the locations, itineraries and buildings; we have asked specialized historians for advice and finally we have written it. With this goal in mind, we have analyzed several historic remains in town (the castle, the houses, the urban planning and communications...) in order to disclose the nub of the matter.

EL CASTELL

Deixant a banda les notícies de la prehistòria i de l'edat antiga, per les quals tenim testimonis de la presència humana en diferents indrets del terme: la cova de Valldecerves, la cova del Frare, el dolmen de Comallagosa, o el poblat ibèric del Castellar, el nucli urbà de la Llacuna sorgeix a redós del Castell de Vilademàger a l'Alta Edat Medieval.

Les notícies més antigues que tenim del castell són del segle X (any 987) (*Catalunya Romànica* 1999). En aquells moments formava part de la línia de fortificacions de frontera. Aquesta zona de frontera separava la Catalunya Vella, zona dominada pels Francs per mitjà dels Comtes catalans, anomenada la Marca Hispànica, zona segura i cristiana, recorria el Penedès, el Vallès, l'Anoia i el Gaià resseguint els rius Llobregat, Cardener fins al Segre Mitjà; i la Catalunya Nova en poder dels musulmans, del Califat de Còrdova. Aquesta línia de fortificacions facilitava l'expansió cap al sud dels Comtats Catalans en detriment dels musulmans que a partir del segle X comencen un període de crisi que al llarg dels següents els portarà a la desintegració del seu domini.

Les fortificacions servien per a protegir la població. Aquestes zones del Penedès, Vallès, Anoia i Gaià havien quedat despoblades després de la invasió dels musulmans al segle VIII, la població s'havia refugiat als Pirineus. Al segle IX es va repoblar el Berguedà, el Gironès, l'Osona i el Bages, i al segle X la zona que estudiem. La zona de frontera era inestable i insegura i hi podia haver períodes de pau i de relacions econòmiques amb els musulmans però també períodes d'enfrontament i atacs violents, les ràtzies, com la que va destruir el terme de la Llacuna el 1053. D'aquesta manera la progressiva ocupació de terres ermes per part de camperols (que tenien la gosadia d'ocupar terres desconegudes, i que, per tant, eren gent valenta, però també aventurera) anava sempre acompanyada d'una guarnició militar que s'assentava en una fortificació i d'uns monjos o d'uns capellans que construïen una església dins o a prop d'aquesta fortificació.

Torre del Forat.

El castell de Vilademàger era de domini dels Comtes de Barcelona i va ser subinfeudat primer als Gurb-Queralt i després als Cervelló a partir del 1079, i subinfeudat a la família Vilademàger que vivien al castell (*Catalunya Romànica 1999*). Com la majoria dels castells d'aquesta línia de frontera: Subirats, Font-rubí, Miralles, Queralt, la Tossa, la Torre de Claramunt..., està situat dalt de la muntanya (a la Serra de Puigfred, a la Serralada Prelitoral) en un lloc elevat que permetia una àmplia visibilitat al seu voltant, i vorejat de penya-segats que el feien fàcil de defensar. En aquells moments la muntanya donava seguretat i protecció als seus habitants i la seva situació al mig de la Serralada Prelitoral va fer néixer nuclis urbans que foren importants mentre que en segles posteriors més segurs quedaran estancats. Les seves muralles recorrien els espadats i incloïen diverses torres de perfil semicircular. A la part més insegura, s'hi aixeca la torre d'homenatge de planta mig quadrada mig circular de la qual encara es conserva una paret que s'aixeca uns 10 metres, feta amb blocs de pedra mal tallats de dimensions petites i posats en fileres horitzontals. Dins el recinte hi ha l'església de Sant Pere de Màger, que és fruit de diverses ampliacions, de les quals han quedat vestigis romànics, del segle X i XI, i gòtics, del segle XIV i XV, i d'altres de molt posteriors. També hi havia diverses cases de les quals el primer terç del segle XX quedaven algunes restes.

Els primers repobladors pagaven censos als castlans del castell i vivien sota la seva jurisdicció, dins el recinte del castell, però també disseminats pel territori del seu voltant en habitatges aïllats i usaven en cas de perill les diverses torres de defensa de les quals es té constància: una situada a l'actual recinte de la piscina, durant la seva construcció es va trobar la seva base circular, actualment desapareguda; una altra a l'actual nucli de Torrebusqueta, de la qual només tenim constància pel seu topònim; la de Cal Grapissó, on encara queden parets i finestres espitlleres a l'actual masia; i la de Fonts, de la qual encara es poden veure vestigis al nucli de la masia actual. A l'actual nucli de la Llacuna potser n'hi havia una al Forat-micó, que ara forma part de la muralla i que conserva una espitllera (VALLS, 1984).

EL POBLE

El primer edifici del qual tenim constància a l'actual nucli urbà de la Llacuna és l'església de Santa Maria, que ja existia el 1020 i depenia de Sant Llorenç de Munt (*Catalunya Romànica 1992*), i més tard es fundà el Priorat, al voltant del qual es van edificar les primeres cases de la Llacuna. El Priorat sempre va ser petit i no va tenir mai més de tres monjos i algun sacerdot i va servir d'església parroquial (*Catalunya Romànica 1992*). Estava situat al punt més alt de l'actual nucli. Ara només en queden uns pocs vestigis, les parets de dos absis laterals dins dues cases (cal Nítus i cal Motxoco) i estan emparedats. Conserven elements que ens fan pensar que són del primer romànic (segle XI). Se sap que l'església tenia 5 absis, i hi havia la casa del prior, els cellers i altres edificis adossats (VALLS, 1984). Quan van urbanitzar la plaça del Fort-micó es van trobar quantitats d'ossos, on hi devia haver el cementiri. Sovint hi va haver enfrontaments entre el Priorat i el rector de Vilademàger pel control dels delmes i dels enterraments.

El nucli urbà de la Llacuna consta d'un recinte emmurallat d'època medieval assentat sobre el fiter (les cases que estan a un nivell més baix, sovint en època de pluges queden lleugerament inundades). Les cases de dins del recinte tenen les parets molt gruixudes, són entre mitgeres, en general són grans i conserven, moltes d'elles al seu interior, uns arcs ogivals de carreus de pedra

Cal Cristià vell.

Cal Joan.

Portal del Badorc.

molt ben tallats sobre els quals es disposava l'embigat. En són un exemple els de cal Joan, tres a baix i tres al primer pis (d'aquí es pot deduir que les cases podien tenir planta i pis), el de cal Sastre, el de l'Estanc, els de cal Massip, el de ca la Montse Llussa, el de cal Gaietà i el de ca l'Ignasi (sabem que en altres cases n'hi havia, però els van enderrocar, com a la Pansa). La muralla, la formaven les mateixes cases, que tenien la façana principal a la part de l'interior del poble, alguna encara conserva les dovelles de les portes, en arc de mig punt, com a cal Sastre i a cal Cristià vell (hores d'ara hi ha portes a la part del darrere segurament construïdes en èpoques posteriors). Fora muralla, hi ha el carrer Raval, encara dóna la volta al poble. L'única porta cap a fora de les muralles (a excepció dels portals) era la que s'anomenava el Forat-micó, que es troba situada a sota l'única torre que tenia la muralla, encara ben conservada i amb una espitllera, situada a l'actual plaça del Fort-micó. Sembla que les cases es comunicaven per dins, i això era pràctic en cas de perill, ja que podien passar d'una casa a l'altra sense haver de sortir a l'exterior.

El poble quedava tancat per quatre portals, dels quals es conserven tres, el dels Bens o d'en Garreta al costat de l'església actual, el del Gavatx o del Vall (hi ha un desnivell pronunciat fins al carrer de la Pedragosa que potser servia de vall) al sud i el de l'en Badorc o de la Banya al nord, (badorc és una paraula d'origen cèltic que vol dir fortificació). El portal desaparegut, anomenat de la Font o dels Massips, estava situat a la plaça de la Font i va ser la principal entrada del poble a partir del moment de la construcció de la carretera, motiu pel qual segurament el van enderrocar, ja que devia molestar al pas dels vehicles grossos. Abans, però, els més importants eren el dels Bens i el d'en Badorc, ens ho fa pensar el fet que un té volta de creueria, avui restaurada barroerament, i l'altre sembla que la tenia, tal com es pot comprovar en fotos antigues, que es va substituir per un embigat en fer-se unes obres de millora de la casa del seu damunt, cap als anys 70. Sabem que les portes es tancaven fins a temps força propers, ja que persones grans de la Llacuna recorden haver sentit explicar que abans de tancar els portals es tocava un corn per avisar la gent que estava a fora.

Els portals són d'arc de mig punt adovellats amb uns muntants alts. El portal del Gavatx té a la dovella central la data de 1606 encara que els portals semblen de factura gòtica (n'hi ha un de molt semblant a la muralla de Santa Coloma de Queralt). Si ens fixem bé en la dovella que porta la data, veurem, però, que surt del perfil de l'arc com si hagués estat reposada segurament en la data indicada. El portal dels Bens té a la dovella central un cervol (es refereix a l'escut dels Cervelló, senyors feudals de la Llacuna) en relleu que ara es veu molt malament per haver estat repicat a sobre, potser en temps de les revolucions liberals. Com en altres llocs, els habitants de la Llacuna volien fer desaparèixer els símbols feudals. Al portal d'en Badorc, a la dovella central hi ha un interessant i senzill relleu ornamental d'una estrella de puntes arrodonides dins un cercle. És el portal més ben conservat i de més bona factura.

La plaça Major, situada a la part més baixa del poble, està voltada d'arcades porxades. Segurament a l'Edat Medieval les arcades eren totes de factura gòtica i donaven el tomb a tot el seu voltant (queden restes d'un arc tallat al final de les voltes del davant de cal Joan, i l'actual Ajuntament està situat cap al mig de la plaça trencant la línia que devia seguir el perfil de les arcades, ara enderrocades). A hores d'ara se n'han perdut i també reformat unes quantes. Les voltes més antigues semblen les de dalt, una mica elevades sobre la plaça. Dins dels primers pilars (al davant de cal Sastre), s'hi veuen unes columnes que aguantaven les bigues, són les úniques

Plaça Major.

Plaça Major.

porxades arquitrabades. A la resta de la plaça, tant a la part més elevada com als altres dos trams més baixos, troben arcades d'arc de mig punt i d'arc peraltat com les de cal Gaietà o cal Lampista, fetes amb dovelles ben tallades (algunes han estat reformades en diverses ocasions), i d'arc ogival, com les del Quarter. A ca l'Apotecari estan totalment reformades, els pilars són més alts i les arcades són de totxana, la qual cosa dóna una fesomia policroma al conjunt. Hi ha també un parell de contraforts als dos trams més elevats.

L'església actual es troba situada al solar que ocupava a partir del 1324 l'Hospital de la Llacuna i la capella de Santa Maria de Natzaret del 1327, del qual no resten vestigis, i que potser també tenia arcades i porxo a la planta baixa (*Catalunya Romànica 1992*). L'església es va construir al segle XVII després d'enderrocar l'hospital, que ja no devia funcionar. No sabem de qui era, ni qui el portava, però els hospitals medievals més que curar malats, que els cuidaven amb les poques medecines i mitjans tècnics i sanitaris que tenien, es dedicaven a l'hospitalitat (MASACHS SURIOL, 1986), és a dir, a cuidar els orfes, tenien dides, a cuidar les noies joves i desemparades, els cercaven una dot per poder-les casar, a ajudar la gent en els aspectes jurídics, ja que cal constatar que la majoria eren analfabets, a donar acolliment als viatgers i pelegrins, els donaven sopar i llit gratuïtament. Els hospitals es mantenien amb donacions de nobles i gent rica que els ho deixava en herència i, en general, constaven de diversos àmbits com un dormitori, un refetor, un hort (on

era costum tenir plantes medicinals) i un cementiri (s'han trobat restes i documents que parlen de què molts dels habitants de la Llacuna eren enterrats allà) (VALLS, 1984).

Aquesta fisonomia del poble, que acabem d'explicar, sembla correspondre a una època posterior a la fundació del Priorat del segle XI, ja que tots els indicis que tenim: els arcs de dins de les cases, els portals de la muralla i la plaça semblen de factura gòtica, aproximadament del segle XIV o fins i tot XV, i no romànica.

Això ens porta a preguntar-nos: Com és que el poble de la Llacuna creix posteriorment al Priorat, almenys en tres segles? També constatem que les cases són relativament grans, la qual cosa demostra un cert grau de riquesa per part dels seus habitants. D'on prové aquesta riquesa? De l'agricultura, que presenta una petita plana apta per al conreu, no gaire fèrtil, i potser encara pantanosa, ja que en èpoques de pluja es devia inundar? El topònim de la Llacuna es refereix a un petit llac (anomenat als documents) (VALLS, 1984) que hi havia al nord del poble i no saben exactament el moment en el qual es va dessecar, però els pagesos actuals anomenen agullons –paraula d'origen mossàrab– als canals de reg, i això ens fa pensar en una època propera a l'arribada dels mossàrabs al nostre territori, és a dir, pels volts del segle X, i potser constataria la continuïtat de la població (BIOSCA, 2001). I com és que el poble es fortificava i quedava tancat dins els portals? Què havien de protegir? Com és que els pobles petits del voltants de la Llacuna (Sant Joan de Mediona, Bellprat, Pontons, Miralles, Querol, Font-rubí, que tenen l'origen en el mateix moment de la repoblació del segle X, i que tots tenen un castell a prop) no tenen ni les cases, ni els portals, ni la muralla, ni la plaça que té la Llacuna?

EL CAMÍ

Sembla, doncs, que a la Llacuna hi havia d'haver un altre element que justifiqués tot això, i que en fos la causa. La nostra hipòtesi és que es tracta d'un camí. Quan a partir del segle XII els Comtes Catalans conquereixen Tarragona, Lleida i Tortosa la zona que estudiem deixa de ser insegura, ja que s'allunya de la frontera amb els musulmans i, per tant, fa possible una nova època on les fortificacions i els llocs elevats i muntanyosos deixen de ser tan importants. Així hauria d'haver-nos quedat un poble petit de cases humils i més aviat de poblament aïllat, al voltant del Priorat. Però el camí farà possible que el nucli urbà continuï creixent i es consolidi, i adquireixi la base de la imatge actual (el nucli antic). A més, aquesta nova etapa que es caracteritza a tot Europa pel creixement de les velles ciutats romanes i el naixement de ciutats noves (a prop de la Llacuna, Vilafranca del Penedès i Igualada), que progressen en una època més oberta i de més comunicacions on una nova classe social, la burgesia, els mercaders i artesans, adquiriran protagonisme. En aquest context el camí que passa per la Llacuna, que era molt anterior (ROVIRA, 1999) n'és segurament la causa.

Masachs parla de la Via Mercadera (MASACHS BOLET, 1979) que unia Barcelona i Lleida, passant per Begues, Olesa de Bonesvalls, les Gunyoles, la Granada, Font-rubí, i seguia per la Llacuna i Santa Coloma de Queralt. Diu que era un camí molt transitat tant per mercaders com per peregrins que venien des del port de Barcelona i volien arribar a Santiago de Compostel·la. Ben segur també era una via pecuària molt antiga, segons Vives, romana (VIVES, 2007), ja que està documentada al

segle XI (ROVIRA, 1979), i s'ha fet servir fins al segle XX. Ara en alguns dels pobles del Penedès es coneix com la Carrerada, per la qual encara transiten els seus habitants, i està parcialment asfaltada. Hi ha moltes més carrerades importants, alguna d'elles passa ben a prop de la Llacuna com la que ve de Torredembarra, passant per la Pobla de Montornès, Masllorenç, la Joncosa del Montmell, Aiguaviva, cal Soler del Roset, l'Hostal del Lladre i Santa Coloma (ROVIRA, 1999), que potser seria la causant de l'establiment de la Granja cistercenca de Santes Creus a la Plana d'Ancosa (BOLÓS, 1986) que es dedicava a l'explotació agrícola, ramadera i forestal, ja que, com diu Rovira, la ramaderia es desenvolupava molt en els monestirs, i al segle XV el monestir de Santes Creus hi enviava els seus ramats (ROVIRA, 1999).

El pas comptador.

El nostre camí travessa la Serralada Prelitoral després de Font-rubí pel Coll de la Barraca, i resseguint l'Espinagosa arribava al coll de la Serra de la Llacuna després de passar per la Casilla (dels Peones Camineros). A partir d'aquí passa pel Pas Comptador (ROVIRA, 1999) (ara gairebé desaparegut i convertit en un corriol ple de coscons i argelagues, un nou camí forestal el travessa i el desdibuixa unint la Font Cuitora amb la GR que recorre tota la serra de cap a cap), baixa la costa de la serra i arriba al poble pel costat del camp de futbol actual. El Pas Comptador està situat al capdamunt de la costa de la Serra en el lloc on comença a fer baixada, el camí s'estreny i passa entre unes roques singulars i fa una ziga-zaga suau per tal que els ramats s'alineessin i passessin més arreglats per poder-los comptar. Passa per davant de ca l'Americano i entra pel Portal dels Bens, que, com ja hem dit, era un dels importants. Al costat mateix hi havia l'hospital, on els viatgers i ramaders podien passar la nit. El tram de la serra era el més costerut i el que havia de salvar un desnivell més alt tot i que ho fa pel punt més baix de tota la serra.

Aquest camí surt pel portal d'en Badorc, l'altre important, i després de baixar fins a l'actual carretera d'Igualada la ressegueix fins a la Creu del Pla (creu gòtica que marca el terme municipal i que està esculpida amb el Crist a la creu i uns apòstols a sota el pom). D'allí baixa fins a l'actual masia del Pas, per on creua la riera de Miralles (d'aquí li ve el topònim a la masia) i continua cap a Mas Pinyer (cal Barretes), cal Sià per un camí que encara ara està ben conservat i és ample. Cal Sià és una masia fortificada, es tracta d'una torre de planta quadrangular feta amb carreus mal tallats posats en línies horitzontals que conserva alguna espitllera, i té a l'interior uns arcs ogivals de carreus com els de les cases de la Llacuna. Els seus propietaris conserven documents des del segle XV, la qual cosa demostra que, com a mínim, n'és anterior. Després segueix cap a cal Panxeta i ca la Magina fins a la Casa Blanca seguint pràcticament una corba de nivell, passa per la Garsa fins arribar a Riudeboix, després de travessar la riera i, després de creuar Bellprat, continua cap a Aguiló i la Panadella (ROVIRA, 1999).

És fàcil d'observar sobre un mapa que aquest camí sempre que pot avança en línia recta i evitant tots els desnivells. Els camins antics solen ser així. No tots els trams eren aptes per als carros, en molts d'ell es conserva prou ample, però en el tros del coll de la Serra de la Llacuna difícilment ho devia ser. Segons Vives, els camins medievals eren per a vianants i de ferradura, i es van començar a eixamplar a partir del segle XVI els trams on era fàcil de fer-ho, mentre que en les parts costerudes, o bé van continuar igual, o van ser abandonats (VIVES, 2007).

Els habitants de Miralles encara ara l'anomenen camí ral, i en un ban de la Festa Major de la Llacuna del 1844 l'anomenen el camí ral a Vilafranca (VALLS, 1984). Els camins rals estaven protegits pel rei, tant les persones com les mercaderies que hi passaven, i és un senyal de la importància que tenia a la Baixa Edat Medieval el nostre camí. Aquest camí, en el tram de la Llacuna, no passa per les fondalades de les valls, sinó que discorre a mig vessant de la muntanya de manera que en cas d'aiguats no es fa malbé. En algun tram es conserva un marge que el sustenta, i el pendent des del coll de la Serra fins al poble i fins a la Casilla és pronunciat però sostingut, sense canvis sobtats.

CONCLUSIONS

Si relacionem la importància del camí amb el fet que hi hagi un hospital, fa que la Llacuna fos una etapa en el seu recorregut, on feien parada els viatgers, els mercaders i els ramaders transhumants. Tots aquests devien fer possible el creixement i consolidació d'un poble que mostra signes d'una certa riquesa.

Veiem que és habitual després d'un pas complicat, en una zona poc poblada, insegura, i que a l'hivern pot ser dificultosa (a la Llacuna la majoria dels hiverns glaça, fins i tot la carretera actual és perillosa), trobar-hi un hospital on, després d'una etapa de cansament i dificultats, es podia trobar aixopluc i descans.

Hem trobat situacions semblants en algunes contrades del Pirineu on passen camins antics que van d'una vall a l'altra i que han de passar un desnivell important. Als peus dels ports hi ha sovint un hospital, a vegades en un poble, a vegades solitari. Per exemple, a Mosset (Conflent) al peu del Coll de Jou, del costat català, hi ha el Priorat de Clariana (dit també monestir de Santa Maria). El Priorat tenia un hospitalet per als viatgers que anaven o tornaven d'Occitània. Als peus de la Portella de Mantet, en el camí cap a Setcases que unia el Conflent i el Ripollès, hi ha un hospital. Al coll de Puimorent, al costat occità, hi ha un poble que es diu l'Hospitalet al peu de dos camins que unien Foix amb la Cerdanya, i amb Andorra. També a banda i banda de Benasque n'hi ha, a la banda espanyola, a los Llanos del Hospital i, a la banda francesa, a l'Hospital de France.

Al llarg del camí que passa per la Llacuna n'hi ha d'altres, com el d'Olesa de Bonesvalls, també de construcció gòtica. I en algunes masies que hi ha entre els hospitals també oferien allotjament potser ja en èpoques posteriors. Tenim el cas de la masia de cal Sià, a Miralles, els seus propietaris expliquen que els seus avantpassats deien que la paraula *sià* prové de la resposta si hi ha, si hi ha, quan els viatgers preguntaven pels àpats i l'allotjament. També expliquen que per aquest camí, segons deia el besavi, hi passaven els braus que es duïen des de Madrid a Barcelona per ser torejats.

El Pas Comptador servia per comptar les ovelles o altre bestiar, ja que es devia pagar un tant per animal que travessava el terme. No sabem qui ho cobrava, potser el baró, potser la Universitat, potser l'Església, però d'alguna manera va revertir en el poble. El senyor feudal va abandonar el castell i es va construir un casal prop del poble (la Casa del Pujol o de les Forques) en un promontori aixecat (just al costat on actualment hi ha els dipòsits de l'aigua) i proper al camí, la qual cosa demostra la creixent importància del nucli urbà i potser els interessos que hi tenia. També hem de constatar que les muralles que són d'època gòtica eren en aquell moment, fiscals i no defensives, ja que la frontera amb els musulmans ja no existia. Així la protecció la donaven a les mercaderies i als ramats, al temps que servien de peatge, ja que per entrar i sortir del poble s'havia de pagar.

El Casal del Baró s'anomenava Casa de les Forques, perquè allà hi havia les forques per penjar-hi els qui havien infligit les lleis (VALLS, 1984). Encara ara es conserven les restes del seu enderrocament, possiblement fet en alguna revolta liberal del segle XIX. Es van utilitzar les seves pedres per fer diverses cases del poble, a ca la Montse Llussà hi ha un petit arc gòtic i a ca la Xica

un tros de finestra amb un petit relleu que sembla un cérvol. Algunes persones de la Llacuna recorden haver-hi trobat restes de ceràmica de colors. Sembla, doncs, que l'hauríem de situar també en època gòtica, en el moment que ja es parla de la Baronia de la Llacuna. El baró tenia el mer i mig imperi, és a dir, la jurisdicció i, per tant, la capacitat de jutjar i castigar els habitants de totes les seves terres, com ho demostren dos documents del 1552 i del 1554 on s'empresonen i es condemnen a mort dos pagesos de la Llacuna i de Miralles (VALLS, 1984) (MASACHS SURIOL, 1987).

A la Llacuna hi havia universitat (Ajuntament), amb jurats i batlle, que era el representant del baró i defensava els seus interessos (VALLS, 1984). L'any 1359 hi havia 15 focs a la Llacuna i 93 Vilademàger, i el 1370, 18 a la Llacuna i 150 a Vilademàger, amb la qual cosa veiem que, tot i ser un període de pestes, els seus habitants augmenten. L'any 1710 la Llacuna tenia 136 focs i era més gran que Carme i Mediona, que en tenien 50 i 84 respectivament. Igualada en aquells moments en tenia 296, de manera que només era una mica més del doble de gran que la Llacuna. Aquest creixement de la població a partir del segle XIV pot demostrar la importància del camí i de la riquesa que generava.

Coneixem l'existència d'una comunitat de jueus dels quals sabem que vivien al carrer d'en Granell, on tenien els banys i la sinagoga, i un cementiri a prop de cal Menció. La majoria de les vegades els jueus treballen amb activitats relacionades amb els béns mobles, l'artesanía, el comerç i la banca, i d'aquesta manera sembla lògic trobar-los a la Llacuna, on podien exercir aquests oficis que podien prosperar gràcies al pas de viatgers.

Potser a més a més i a partir d'aquesta familiaritat amb els ramats van sorgir oficis, com ara els preparadors i els teixidors de llana. Del 1544 Valls copia un contracte d'aprenentatge de l'ofici de paraire que pot demostrar la pervivència d'aquest ofici (VALLS, 1984). Potser també els adobadors de pell. Potser els pagesos que treballaven aquestes terres no gaire bones i que havien de pagar molts censos tenien tallers, botigues, i aprofitaven el pas de la gent i la fira per fer-se un sobresou venent els productes agrícoles i els artesans. L'agricultura, que tenia pocs rendiments però suficients per alimentar la gent del poble i els possibles visitants, es complementava amb l'artesanía i els serveis, i tot plegat feia possible uns beneficis que justificarien la fesomia i l'entitat del nucli medieval.

Si a això afegim que a la Llacuna a partir de l'any 1335 hi ha fira anual obtinguda per Guillem IV de Cervelló del comte-rei Alfons III (VALLS), el 30 de novembre, per Sant Andreu, podem deduir que l'afluència de gent era un fet i que va contribuir tot plegat a generar un cert nivell de riquesa del qual es devien aprofitar també els habitants del poble. Als mercats setmanals s'intercanviaven productes d'àmbit local, els pagesos venien els seus productes i els artesans també. Però la fira té un àmbit geogràfic molt més gran, hi acudeixen mercaders de més lluny i possiblement també tractants de bestiar. Tant els uns com els altres compren i venen. Es recorda encara ara que durava dos dies, diumenge i dilluns, i que a la plaça del Vall era el lloc dels porcs i la Pedragosa (actualment és un carrer però abans era un descampat ple de pedres, on els avis anaven a prendre el sol) el dels bens. I que es compraven i venien també matxos. Un document del 1915 parla dels drets de fira del diferent tipus de bestiar i hi afegeix bous, vaques i mules (VALLS, 1984). Per tant, s'hi devien fer bons negocis de productes més cars (el bestiar) que generarien més beneficis. La fira estava protegida pel rei, i això donava seguretat i un suport legal als comerciants

i a les mercaderies i va fer possible la seva pervivència al llarg de molts segles (actualment està transformada en una festa dirigida al turisme, que es va recuperar després d'uns quants anys de no realitzar-se).

Dit tot això, sembla probable que el pas d'una via de comunicació important per la Llacuna va generar, a partir de la Baixa Edat Medieval, unes activitats secundàries, entre d'altres la fira. Això va provocar l'aparició d'uns excedents que haurien donat la riquesa necessària als seus habitants per construir les cases, la plaça, les muralles del poble que encara tenim.

La Llacuna és un poble amb unes característiques estructurals i urbanes fruit de la seva història, que s'han conservat fins ara, perquè a partir d'un cert moment va deixar de ser un lloc de pas i les carreteres van seguir per altres indrets. La Llacuna ha quedat estancada en quedar fora de les principals vies de comunicació. El nostre treball pretén cercar-hi una explicació coherent que esperem que altres historiadors continuïn investigant.

